

„Értelmezni se tudom, mi az a liberális tényellenőr”

Facebook-hírkomentárok a tényellenőrző újságírásról

Német Szilvi

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A tényellenőrzés mint az újságírói gyakorlat egy speciális válfaja 2022-ben vált Magyarországon a szélesebb közönség előtt is ismertté. E kutatás során a műfaj hazai elfogadottságát vizsgáltuk egy tényellenőrző portál, a Lakmusz cikkeire vonatkozó Facebook-komentek (N = 2546) kvantitatív és tartalmi elemzésével. A vizsgálat során a cikkek intézményi környezetét is figyelembe vettük, mivel a Lakmusz tényellenőrzéseit a dezinformációval foglalkozó dedikált felület és egy fősodratú liberális hírportál (a 444.hu) is közvetíti az olvasóknak. Az eredmények azt mutatják, hogy a Lakmusz Facebook-oldalán a politikai szempontok domináltak a tényellenőrzés műfajának megítélésében, míg a 444.hu kommentszekcióiban a hozzászólások többsége újságírószakmai kérdésekre (a relevanciára és a hírértékre) vonatkozott. Összességében azt találtuk, hogy a fősodró média napirendjébe illeszkedve a tényellenőrző cikkek kevesebb bírálatot váltottak ki az olvasók körében, míg a politikai táborok közötti polarizációt növelhették.

Kulcsszavak: dezinformáció, fősodró média, függetlenség, közösségi média, objektivitás, olvasói kommentár, tényellenőrzés, újságírás

“I can’t even fathom what a liberal fact-checker is”

Facebook audiences’ views on fact-checking journalism in Hungary

This paper studies Hungary’s first dedicated fact-checking initiative, Lakmusz, in order to assess the public’s reactions to this project. It is based on a quantitative and content analysis of readers’ comments (N = 2,546) on two Facebook pages – those of Lakmusz and of 444.hu – where fact-checking articles by Lakmusz were posted simultaneously. Its findings suggest that the two audiences commonly challenged journalists’ verdicts on epistemological grounds; however, politicised views on their practices were more pronounced in the comment section of the fact-checking portal. Our findings also indicate that the acceptance of the genre improves when fact-checks are an integral part of the mainstream news agenda. On the downside, fact-checking articles also seem to provoke polarised political attitudes among news commenters being “in the know.”

Key words: content analysis, fact-checking, independence, journalistic bias, mainstream media, readers’ comments

1. Bevezetés: A közönség és a tények

A tényellenőrző újságírás az új évezred kezdete óta vált világszerte ismertté (Graves & Cherubini 2016). Magyarországon a nemzetközi trendektől viszonylag lemaradva, 2022-ben vált ez az újságírói gyakorlat a fősodró nyilvánosság részévé. Csak ebben az évben négy új tényellenőrző portál vagy rovat indult el – ebből kettő független hírportálok (444.hu/Lakmusz és Telex), egy a közmédián (Hirado.hu) és egy további az AFP francia hírügynökség kezdeményezésére. A közéleti hírek igazságtartalmának értékelésére irányuló törekvés Magyarországon olyan jelentős politikai eseményekkel esett egybe, mint a 2022-es parlamenti választás és Ukrajna orosz inváziója. Ezek az események jelentős dezinformációs kockázattal rendelkeztek, és hatást gyakoroltak a hazai közbeszéd alakulására is.

A jelen tanulmány azt vizsgálja, miként értékeli a hazai olvasóközönség a tényellenőrzés újságírói műfaját, és a fősodró média elősegíti-e itthon a tényellenőrző cikkek elfogadottságát. E célból esett választásunk egy olyan független médiumra (a Lakmuszra), amely a kelet-európai tényellenőrző oldalaktól eltérően egy fősodró hírportálhoz (a 444.hu-hoz) is kapcsolódik. A két portál közötti együttműködés lehetővé tette, hogy a cikkekre érkező közösségi visszajelzéseket össze is hasonlítsuk a vonatkozó Facebook-oldalakra. A kutatás során összesen 2546 kommentet elemeztünk 2022. január 11-e és december 31-e között, kvantitatív és kvalitatív módszerekkel.

E tanulmány hozzájárul a tényellenőrzés hatékonyságát felmérő, egyre bővülő szakirodalomhoz, ugyanakkor a meglévő kutatásokat kiegészíti egy további szemponttal is, amelyet a tényellenőrző tevékenység intézményi környezete jelent. Bár a terület az utóbbi időben jelentős érdeklődést váltott ki a kutatók körében, a vizsgálatok nagy része továbbra is az Egyesült Államokra fókuszál, ahonnan a műfaj származik (Dias & Sippitt 2020).

2. Irodalmi áttekintés: Tényellenőrzés, közvélemény és hírkomentárok

2.1. Tényellenőrzés

A tényellenőrzés az újságírás egy megkülönböztetett formája, amely az elmúlt évtizedben világszerte egyre nagyobb teret nyert (Amazeen 2017). Gyors felemelkedése a nyilvánosság és a társadalom számos strukturális változásának köszönhető. Először is, az internetes kommunikáció térhódításával a tartalomkészítés demokratizálódott és megkérdőjelezte a tömegmédia szerepét, ez pedig az újságírókat privilegizáló kapuőrmodell hanyatlásához vezetett.¹ Másodszor, maga az igazság fogalma is ingoványossá vált: a tények jelentősége visszaszorult ahhoz képest, amit az „igazság utáni” korszakban helyesnek ítélnék (Amaritasari & Pangestu 2020). A tényellenőrzés egyszerre kínált gyógyírt mindkét problémára: vissza kívánta állítani a tényalapú kommunikáció státusát a közbeszédben (Graves & Amazeen 2019), és az újságírókat is új szerepkörrel ruházta fel. A pusztán kiegyensúlyozott és méltányos tudósítás helyett egy tényellenőrző újságíró bíróként (*referee*) lép fel, amikor ítéletet hoz a nyilvánosságban elhangzó állításokról (Jiang et al. 2020).

Az újságírás e formájának hatékonyságát a mai napig széles körű vita övezi (Nieminen & Rapeli 2018), az eredmények pedig gyakran vegyesek. A legtöbb kutatás arra összpontosít, hogy felmérje, képes-e a tényellenőrzés csökkenteni a tévhiteket (Nyhan & Reifler 2010, Weeks & Garrett 2014, Young et al. 2017, Ecker et al. 2019, Wood & Porter 2019), hozzájárul-e a politikai tudás növeléséhez (Dunn et al. 2015), befolyásolja-e az emberek igazságba vetett bizalmát a politika területén (Pingree et al. 2014), illetve a tényellenőrzés módszereit és elveit veszi górcső alá (Uscinski & Butler 2013). Ahogy Sakari Nieminen és Laura Rapeli (2018) megjegyzi, a szakirodalom három fő kutatási téma felé gravitál: ezek (1) a tényellenőrzés hatása, (2) a tényellenőrzés mint szakma és (3) a tényellenőrzésről alkotott közvélemény. Az eddig született munkák a szerzők szerint elsősorban a tényellenőrzés korrekciós képességeit vizsgálják, és kevésbé foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy mit gondol a közvélemény a tényellenőrzésről.

---

1 The Decline of the Gatekeepers? Political Communication in Challenging Times. ECPR General Conference, Hamburg, 22–25 August 2018, <https://ecpr.eu/Events/Event/SectionDetails/723>.

2.2. Közvélemény és hírkomentárok

A közvéleményt Walter Lippmannak (1922/1992) a témában úttörő könyve óta olyan organikus „termékként” értelmezik, amely a közösségi vita folyamán alakul ki. A társadalmi véleményhez a modern társadalomtudományok hagyományosan felméréseken alapuló közvélemény-kutatásokkal közelítenek, amelyek magukban foglalják a reprezentatív minta kiválasztását és a mintában szereplők véleményének megkérdezését. Az internetes platformok térnyerésével azonban a közvélemény-kutatás egy új paradigmája alakult ki annak következtében, hogy a hálózati közösségi média a vélemények eddig nem látott bőségét hozta el. A közösségimédia-alapú közvélemény-elemzés egy olyan új megközelítés, amely „növeli a gyűjtött adathalmaz méretét, bővítheti a minta diverzitását, csökkentheti a kapcsolódó költségeket, és felgyorsíthatja az adatgyűjtés sebességét” (Dong & Lian 2021: 1).

A közösségi médián alapuló közvélemény-kutatásoknak azonban sajátos limitációik is vannak (McGregor 2019). A kommentelők például messze nem reprezentálják a teljes olvasóközönséget, és számos kutatás mutatott rá arra is, hogy a hírolvasók nagyobb valószínűséggel kommentelnek, amikor dühöt és egyet nem értést fejeznek ki (Springer et al. 2015, Kim & Kim 2018). Bár az arányok országoként és médiafogyasztási mintázatok szerint változhatnak, Hans K. Meyer és Michael Clay Carey az amerikai hírkomentelőket kutatva már 2015-ben azt regisztrálta, hogy a férfiak nagyobb valószínűséggel fűznek kommenteket hírekhez az online környezetben. Minden hibájuk ellenére az olvasói kommentárokat számos kutatás tekinti a közösség elfogadásának indikátoraként. A 2018-as mexikói választásokat megelőzően indított tényellenőrző projekt, a Verificado közösségi megítélését és hasznosságát például felhasználói hozzászólásokon keresztül elemezték (Galarza Molina 2020).

3. A tanulmány kontextusa: A tényellenőrzés intézményesülése Magyarországon. Modellek és diskurzusok

Az újságírás új és innovatív műfajaként értelmezett tényellenőrzési gyakorlata (Graves et al. 2016) viszonylag későn indult el Magyarországon. Az első magyar tényellenőrző oldal, az Urban Legends, amely elsősorban a városi legendákkal foglalkozott, 2004-ben kezdte működését, tíz évvel azután, hogy amerikai megfelelője, a Snopes megalakult az Egyesült Államokban. Bár az évek során több fontos kezdeményezés látott napvilágot,² a tényellenőrzés Magyarországon csak 2022-ben vált általános újságírói gyakorlattá. Az elmúlt két évben négy új tényellenőrző oldal vagy rovat jött létre magyar nyelven, ezek időrendi sorrendben (1) a Ténykérdés, (2) a Lakmusz, (3) az Ellenőr és (4) a Fake News Monitor (lásd az 1. táblázatot).

A hazai kezdeményezések új hulláma 2020 után szinkronban van a nagyobb, uniós szintű törekvésekkel. A tényellenőrző oldalak száma Európában az elmúlt két évben óriási mértékben nőtt, elsősorban az Európai Bizottság célkitűzésének köszönhetően. A Bizottság által támogatott European Digital Media Observatory (EDMO) célja, hogy mind a 27 uniós tagállamban olyan nemzeti és multinacionális központokat hozzon létre, amelyek átfogják és koordinálják a dezinformáció megfékezésére irányuló lokális tevékenységeket.³ Emellett az AFP francia hírügynökség is központi szerepet tölt be a fake news elleni küzdelemben: ma már 15 tényellenőrző oldalt működtet Európa-szerte (ebből hetet a kelet-európai térségben).

---

2 A tényalapú diskurzus hazai térnyerésének egyik fontos orgánuma a 2011-ben alapított, oknyomozással és adatújságírással foglalkozó portál, az Átlátszó. Az Átlátszó tagabban közelít a dezinformáció kérdéséhez (nem kifejezetten tényellenőrzéssel foglalkozik), és nagy hangsúlyt fektet az álhíreket terjesztő szűrkezőnás médiumok és szereplők feltérképezésére. A média mellett politikai intézetek és agytrösztök is csatlakoztak a dezinformáció elleni küzdelemhez. Az elsők egyike a Political Capital, amelynek fő fókuszát az összeesküvés-elméletek, a babonák, a külföldi (főként orosz és kínai) befolyással összefüggő dezinformációs kampányok és más poszt-igazság jelenségek elemzése jelenti. A kormányközeli kutatóintézetek közül a Nézőpont 2013-ban indította el a Médiafigyelő szolgáltatásának részeként a FactCheck részlegét: kezdetben az oldal névtelen szerzői az Orbán Viktorral szemben kritikus külföldi sajtó híreit cáfolták; később áttértek a független hazai hírportálok állításaira, amelyeket a kormánypárti média ellenérveivel állítottak szembe.

3 Az EDMO honlapja: <https://edmo.eu/fact-checking-activities/>.

1. táblázat
Aktív tényellenőrző portálok Magyarországon (2021–2022)

Médiум	Alapítás éve	Affiliáció	Affiliáció (kategória)	A Facebook független tényellenőrző partnere	Saját honlappal rendelkezik
Ténykérdés	2021	AFP	francia hírügynökség	igen	igen
Lakmusz	2022	444.hu	fősodró hírportál	nem	igen
Ellenőrző	2022	Telex	fősodró hírportál	nem	nem
Fake News Monitor	2022	Hirado.hu	közszolgálati médium	nem	nem

A tényellenőrző szervezetek különböző intézményi struktúrákban működnek. A Duke Reporters' Lab, amely a világ tényellenőrző szervezeteinek adatbázisát vezeti, négy kategóriát állapított meg: eszerint a tényellenőrző tevékenység kapcsolódhat (1) médiaszervezethez, (2) akadémiai vagy más nonprofit kutatóintézethez, (3) nem kormányzati vagy más nonprofit szervezethez, vagy (4) egyikhez sem.⁴ A képet tovább bonyolítják az egymást átfedő megállapodások (például nagyobb konzorciumok és *hubok*, amelyekben a fenti szereplők egyszerre vehetnek részt), valamint a nagy technológiai platformokkal (Meta, Google) az IFCN Nemzetközi Tényellenőrzési Hálózaton keresztül kötött partnerprogramok. A Lakmusz ezek között is sajátos intézményi modellt képvisel: egyszerre működik (az EDMO magyarországi hubjának részeként) független tényellenőrző oldalként, de tartalmainak terjesztésében egy fősodró híroldal, a 444.hu is részt vesz.

3.1. „Tibor a szerkesztőségéből csak leemel a polcra az ún. tényt” – a tényellenőrző újságírás körüli diszkurzív mező Magyarországon

A tényellenőrzésről szóló magyarországi diskurzus erőteljesen polarizált környezetben zajlik, amelynek szélesebb kerete a média meghatározásáért (mi a média?) folytatott hegemónikus küzdelem. A kormánypárt álláspontja ebben a vitában – amelyet számos eszközzel és a kormányhoz nyíltan vagy átláthatatlan módon kötődő szervezeten keresztül képvisel – az, hogy újságírói objektivitás vagy függetlenség nem létezik. Ezt a nézőpontot a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnöke többször is megerősítette,⁵ míg a tényellenőrzésre vonatkozóan a szervezet azt is kijelentette, hogy nem lehet „a tényellenőrzői szerepet kizárólagosan az online platformoknak vagy a tényellenőri szerepre önmagukat kijelölő szervezeteknek átengedni”.⁶

A tényellenőrzés hazai elfogadottságát a politikai spektrum mindkét oldalának véleményformálói is alakítják: egyesek a gyakorlatot a szólásszabadság szempontjából problematizálják (a *big tech*-kel, a platformmoderálással és a cenzúrával összefüggésben),⁷ míg mások ezt a témát episztemológiai szkepszissel közelítik meg (lásd az 1. ábrát).

4 A Duke Reporters' Lab honlapja: <https://reporterslab.org/fact-checking>.

5 Koltay András (2022): A média függetlensége egy önmaga által gyártott mítosz. *24.hu*, 2022. II. 21., <https://24.hu/belfold/2022/02/21/koltay-andras-nmhh-elnok-mediatanacs-interju/>.

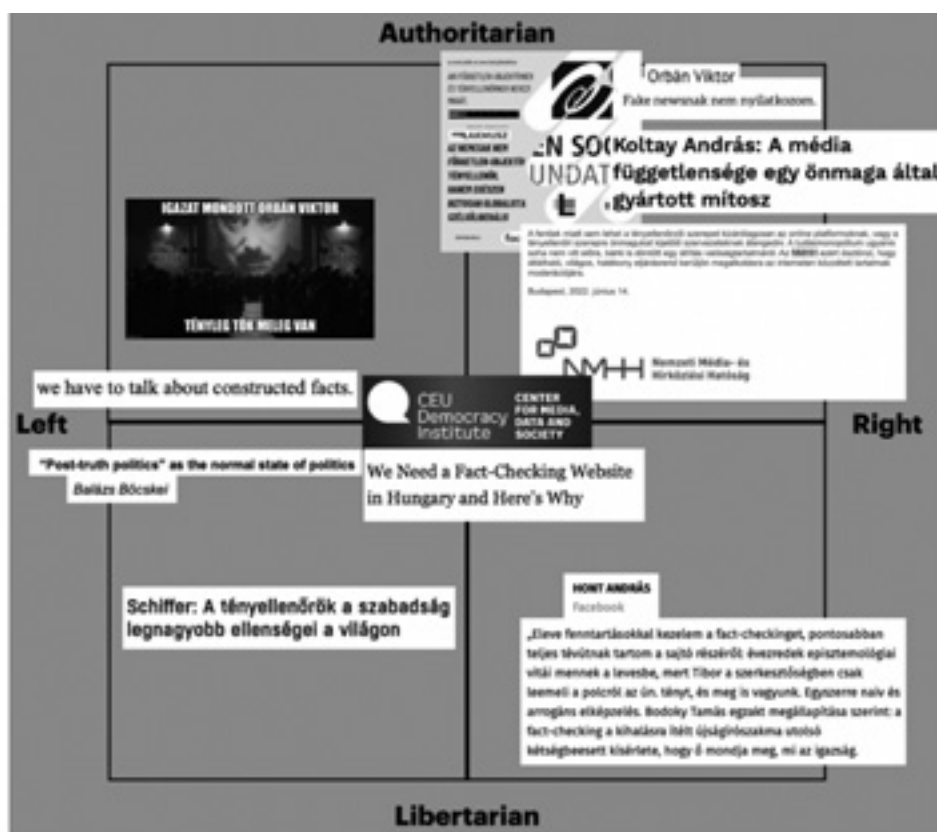
6 Élesedik az álhírek elleni küzdelem: mi sem maradhatunk ki belőle. *NMHH*, 2022. VI. 13., https://nmhh.hu/cikk/229831/Elesedik_az_alhitek_elleni_kuzdelem_mi_sem_maradhatunk_ki_belole.

7 Schiffer: A tényellenőrök a szabadság legnagyobb ellenségei a világon. *444.hu*, 2022. V. 28., <https://444.hu/2022/05/28/schiffer-a-tenyellenorok-a-szabadsag-legnagyobb-ellensegei-a-vilagon>.

Az utóbbi tábor azzal érvel, hogy a politikai tények természete – amelyek konfliktusok által konstruáltak és folyamatos mozgásban vannak – ellentétes azzal a pozitivista megközelítéssel, amely szerint a tények „már előre rendelkezésre állnak”,⁸ és csak fel kell őket kutatni. Ezt a pozíciót foglalja el a diszkurzív politikatudomány is a tudományos mezőben, amely szerint a politika egy tények előtti állapot, amelynek tétje a tények értelmezése és elrendezése (Böcskei 2017). Az akadémiai diskurzusban a Közép-európai Egyetem ugyanakkor a tényellenőrző újságírást demokratikusvilág-építő gyakorlatként tekint.⁹

1. ábra

Politikai irányítú a tényellenőrző újságírásról szóló hazai diskurzusról

A hazai közvéleményt formáló elitdiskurzusokkal szemben a jelen kutatás azt vizsgálja, hogy a közösségimédia-felhasználók milyen képet alakítottak ki az újságírást e speciális válfajáról, és milyen keretekben tárgyalják a tényellenőrző cikkeket a nyilvános posztok alá írt kommentjeikben. Ennek fényében a következő kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg:

- Hogyan értékeli a Facebook közönsége a tényellenőrzés újságírói gyakorlatát Magyarországon?
- Hogyan befolyásolja a tényellenőrző cikkekre adott reakciókat, ha azokat egy fősodró hírportál vagy ha egy dedikált tényellenőrző oldal táálja?

8 Hont András (2022): Fenntartásokkal kezelem a fact-checkinget. *Mandiner*, 2022. V. 6., https://mandiner.hu/cikk/20220506_ujsgariras_magyar_sajto_fact_checking_hont_andras_velemeney.

9 Gajdos Renáta: We Need a Fact-Checking Website in Hungary and Here's Why. *CMDS*, <https://cmds.ceu.edu/we-need-fact-checking-website-hungary-and-heres-why>.

4. Kutatási módszer, adatok

4.1. A kutatás kontextusa

E tanulmány a Facebookról gyűjtött adatokra támaszkodik. A Facebook egy olyan hálózati közösségi oldal, amelyet a médiavállalatok világszerte használnak a közönség bevonására, valamint hatókörük növelésére (Gearhart et al. 2022). Annak ellenére, hogy egyes médiumok továbbra is helyet biztosíthatnak saját felületeiken a cikkekhez fűzött olvasói megjegyzéseknek, egyre több orgánus szervezi ki a kommentelés lehetőségét a közösségi médiára, ahol a platformok valós névre vonatkozó szabályozása (*real-name policy*) felfüggeszti a hozzászólók korábbi anonimitását (Hille & Bakker 2014). A platform egyedi jellemzői és a magyarországi felhasználók körében való népszerűsége a fő oka annak, hogy a Facebookot választottuk adatforrásnak a hírolvasók reakcióinak vizsgálatához.

A három, jelenleg is működő magyar tényellenőrző oldal közül a Lakmuszt találtuk a legmegfelelőbbnek a kutatáshoz. Egyrészt azért, mert a Lakmusz külön honlappal és Facebook-oldallal rendelkezik, szemben például az Ellenőrzővel, amely a Telex szerkesztőségén belül működik. Másrészt a többi szereplőnél jóval nagyobb követőtáborral rendelkezik a közösségi felületen (10 000 követője volt a Facebookon az adatgyűjtés idején, míg a Ténykérdésnek mindössze 337), ami a tanulmány *big data* megközelítése szempontjából jelentett fontos feltételt.

A kutatási kérdések megválaszolásához a Lakmusz, valamint testvérkiadványa, a 444. hu Facebook-oldalain közzölt tényellenőrző cikkeket és a hozzájuk kapcsolódó felhasználói kommenteket gyűjtöttük össze. A két kiadványt ugyanaz a kiadó adja ki (a Magyar Jeti Kft.), de két külön szerkesztőségként működnek. A cikkek elérésének növelése érdekében a 444.hu szinte valamennyi, a Lakmusz által írt tényellenőrző cikket közzéteszi a honlapján és a Facebook-felületén is. Ez adott lehetőséget a közönség visszajelzéseinek összehasonlítására is.

Annak ellenére, hogy alkalmanként ugyanazokat a tartalmakat közlik, a két lap profilja, olvasói köre és újságírói értékei között is komoly különbség mutatkozik. A 444. hu 2013 óta van jelen a magyar médiapiacra, és Magyarország kilencedik leglátogatottabb online újságja a Similarweb 2022-es adatai szerint.¹⁰ Az online hírújságot jellemzően kormányellenes és liberális irányultságú hírportálként tartják számon (Bátorfy & Urbán 2019). Ezzel szemben a Lakmusz csak 2022 elején alakult, és dedikált tényellenőrző oldalként egy szűkebben meghatározott küldetéssel rendelkezik, amelynek része, hogy kerülje a részrehajlást és elfogultságot.

A két oldal közönségének összetétele a Facebookon demográfiaileg meglehetősen hasonló, amint az a 2. táblázatban látható. Az egyetlen lényeges különbséget a követők életkora jelenti; a Lakmusz közönsége egy-két korosztállyal idősebb, mint a 444. hu átlagos olvasója. Emellett a fővárosi követők aránya is valamivel magasabb a Lakmusz Facebook-oldalán (lásd a 2. táblázatot).

2. táblázat

A Facebook-oldalak követőinek demográfiai adatai

Médium	Követők száma	Ország	Város	Gender	Életkori csoportok
Lakmusz	10 040	Magyarország (87 %)	Budapest (47 %)	nő (53 %)	35–44, 45–54
444.hu	426 681	Magyarország (86 %)	Budapest (34 %)	nő (50 %)	25–34

A Facebookon a két médium moderálási gyakorlata laza és rögtönzött. A 444.hu-n a hozzászólások 2,8 százalékát tették láthatatlanná (*hide*) az etikai szabályok megsértése miatt. A Lakmuszon ez az arány még alacsonyabb:

¹⁰ Lásd: <https://www.similarweb.com/website/444.hu/#traffic>.

az összes kommentnek mindössze 1,7 százalékát rejtették el. Maga a platform ritkán távolít el magyar nyelvű kommenteket; a Reset 2022-ben publikált tanulmánya szerint a Facebookon a felhasználók által bejelentett tartalmak eltávolításának aránya magyar nyelven 12 százalékos.¹¹

4.2. Adatgyűjtés

A vizsgált korpusz 2022. január 11-e és december 31-e között publikált 100 eredeti bejegyzésből és a hozzájuk tartozó felhasználói kommentekből áll. A posztokat egy kritérium alapján választottuk ki: tényellenőrző cikkekre tett hivatkozást kell tartalmazniuk. A műfaj meghatározásához Shah Jiang és munkatársai (2020) definícióját vettük figyelembe, amely szerint a tényellenőrzések „a nyilvánosság előtt tett állításokat vizsgálják, hogy bizonyítékokkal és logikus érveléssel alátámasztott ítéletet hozzanak”. Emiatt kizártunk minden más olyan bejegyzést, amely nem teljesítette azt a feltételt (így például a dezinformáció/félretájékoztatás általános tendenciáiról szóló cikkekre hivatkozott).

A Facebook-komentárokat az „ExportComments.com” nevű alkalmazáson keresztül gyűjtöttük össze. Mivel a kutatás az olvasóknak a cikkekre adott válaszaira fókuszál, az olvasó–olvasó-interakciókat, azaz a „beágyazott kommenteket” kizártuk a válogatásból. Az adathalmazt továbbá az egyes bejegyzések alatti első 20 kommentre korlátoztuk, így a korpusz összesen 2546 hozzászólásból áll (lásd a 3. táblázatot).

3. táblázat

Kommentek száma az egyes médiumokon

Médium	Kategória	Posztok száma	Kommentek száma	Korpusz
Lakmusz	tényellenőrző portál	100	1389	636
444.hu	online hírportál	100	12 176	1910

4.3. Módszer

A kutatási kérdések megválaszolása érdekében két adatbázisra támaszkodtunk: az egyik a tényellenőrző cikkek posztjait, a másik a posztokra érkező kommenteket tartalmazza. Az adatok elemzése során ugyanazt a háromlépcsős eljárást alkalmaztuk: először azonosítottuk az elemzési egységeket (posztok és kommentek), majd elvégeztük az egységek előre meghatározott kategóriarendszer szerinti kódolását; ezután a minták feltárása, összevetése és értelmezése következett.

Az első adatbázis a 100 tényellenőrző cikket tartalmazza. A kódolás során első lépésben a cikk domináns témáját határoztuk meg (például háború, belpolitika, egészségügy, Magyarország és az Európai Unió kapcsolata stb.) Ezután a tényellenőrzések alanyát vettük számba, akinek vagy amelynek a nyilvános állításáról a cikk ítéletet hozott (például Orbán Viktor, kormánypárti média, celebek, Kreml/Putyin stb.). A fenti kategóriákba való besorolásnál nem a szöveg teljes terjedelmét, csupán a cikkek Facebookon megjelenő előnézetet (címlapi kép, cím és lead) használtuk kontextuális támpontokként. Ezt a döntést az a körülmény indokolja, hogy a hírek platformosítása miatt a felhasználók gyakran csak felületesen, a Facebookon megjelenő információk alapján azonosítják be a cikk témáját (Anspach 2019).

¹¹ The Bratislava Shooting. Report on the role of online platforms. *Reset*, 2022, https://www.reset.tech/documents/CMS_RESET_Report.pdf.

A második adatbázis a felhasználói hozzászólásokra (N = 2546) vonatkozott. A kommentek kódolása során egyrészt azokra a tanulmányokra támaszkodtunk, amelyek a hírkommentelés motivációját a düh és az egyet nem értés kifejezésében határozták meg (Springer et al. 2015, Kim & Kim 2018). Ennek nyomán azt vizsgáltuk, hogy a Lakmusz és a 444.hu oldalán a posztokra érkezett reakciókban a negatív érzelem vagy véleménykülönbség milyen aktorokkal szemben fogalmazódik meg: (1) a hamis állítást tevő személyre, akit a cikk vizsgálat alá von, (2) az újságíró ítéletére vagy személyére, vagy (3) a dezinformációs kampány közönségére, amelyet az eredeti hamis hír célba vett. Ezek után az újságírói munkát támadó véleményeket további szempontok szerint osztályoztuk, méghozzá aszerint, hogy a kritika (1) szakmai, (2) ismeretelméleti/tudásszociológiai vagy (3) politikai alapokon nyugszik (lásd a 4. táblázatot).

4. táblázat
A komment-elemzés szempontrendszer

Keret	A: Micro-szint (cikk)	B: Mezzo-szint (előfeltételezés)	C: Macro-szint (hatás)
Szakmai	Rámutat a szövegben található (logikai, számítási stb.) hibákra.	Megkérdőjelezi az újságíró hozzáértését.	Megkérdőjelezi a tényfeltáró cikk által használt formátum, hossz vagy verbális regiszter hatékonyságát vagy a cikk relevanciáját.
Episztemológiai	Cáfolja a bizonyítékokat ellen- vagy további bizonyítékok felsorakoztatásával.	Kétségeket támaszt a tényellenőrzés eszközeivel és módszereivel kapcsolatban.	Szkeptikus azt illetően, hogy a tények megváltoztathatják-e az emberek meggyőződését és hitét.
Politikai	Rámutat a cikk elfogódottságaira.	Feltételezi, hogy az újságíró vagy a médium politikai célokat szolgál.	Azt állítja, hogy a tények hatástalanok a politikai ideológiákkal szemben.

5. Eredmények

5.1. A tényellenőrző cikkek témái és „célpontjai”

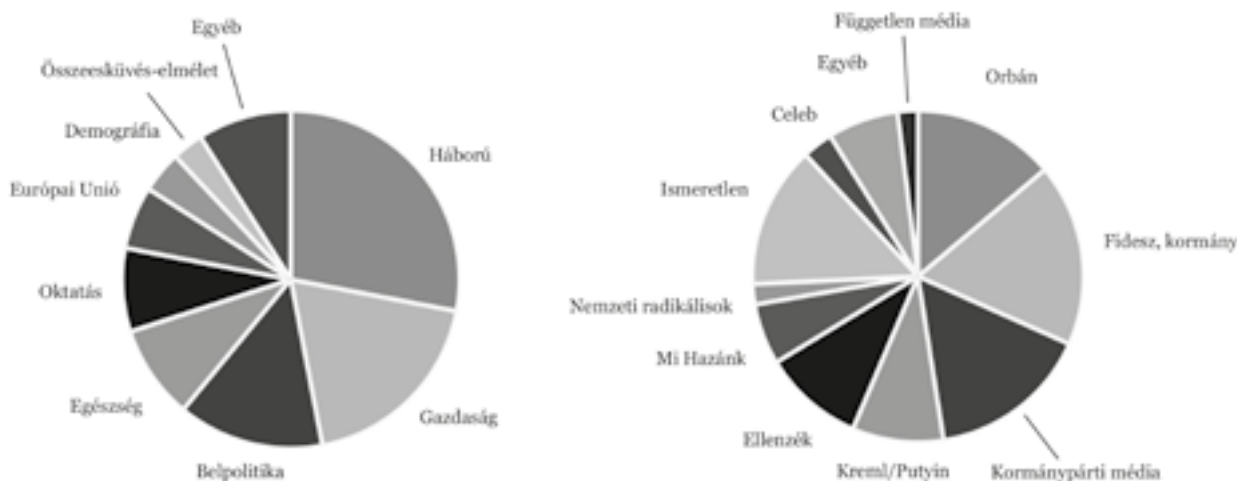
A közönség a két Facebook-oldalon többségében olyan posztokkal találkozhatott, amelyek az orosz-ukrán háborúval (28 %), a gazdasági helyzettel (19 %) és a hazai pártpolitikával kapcsolatos (14 %) dezinformációt cáfoltak meg. Ezek a cikkek túlnyomó részt a magyar miniszterelnök (14 %), a kormányzó Fidesz-adminisztráció politikusai (18 %) és a kormánypárti média (16 %) állításait vizsgálták (lásd a 2–3. ábrát). A magyar politika kétszatuságát – a 2018-as országgyűlési választások óta a törésvonalak egyre inkább az Orbán-rendszer és az azzal szemben összefogó ellenzék között húzódnak (Lindner et al. 2020) – a cikkek aszimmetrikus módon képezték le le: a korpuszban öt kormánypárthoz kötődő álhírrre jut egy olyan fact-check, amely ellenzéki megszólalók állításait veszi szemügyre. Ahogy a későbbiekben látni fogjuk, a felhasználói kommentek részben ezt az aránytalanságot tematizálták a cikkekhez fűzött észrevételeikben.

A tényellenőrző újságírással foglalkozó szakirodalomban a cikkek témaválasztása (*case selection*) évek óta a kritika egyik első számú tárgyát képezi. Ennek az az oka, hogy a nyilvánosságban napról napra potenciálisan végtelen számú ténytérű állítás hangzik el, a korlátozott erőforrások miatt a tényellenőrök azonban ezeknek csak egy töredékével képesek foglalkozni. Azt, hogy az újságírók mi alapján választják ki az ellenőrizendő tényeket, Joseph E. Uscinski és Ryden Butler (2013) szerint sokszor be nem vallott (politikai és ideológiai) elfogódottságok,

illetve szubjektíven felmért olvasói elvárások határozzák meg – vagyis nem verifikálható, tudományos szempontok, mint a társadalomtudományokban. Ez azonban elsősorban az olyan tényellenőrző médiumoknál jelent problémát, amelyek pontozási rendszer is alkalmaznak (ilyen például a Washington Post Pinocchio-számlálója vagy a Politi-Fact Pants-on-Fire értékelése), és ez alapján hasonlítják össze, melyik politikus milyen mértékben mond igazat más politikai szereplőkhöz képest.

2–3. ábra
A Lakmusz által írt cikkek fő témái és alanyai

A Lakmusz tényellenőrzései alapján – annak ellenére, hogy a médium nem használ szavahihetőséget értékelő skálát vagy pontozási rendszert – arra lehetne következtetni, hogy a kormánypárt számszerűen többet hazudik, mint az ellenzék. Ez az állítás azonban nem venné figyelembe a magyar politikai rendszer sajátosságát: a Fidesz 2010 óta minden egyes választási ciklusban kétharmados parlamenti többséggel gyakorolja a hatalmat, emellett pedig legalább 50 százalékot tesz ki a kormány által ellenőrzött vagy tulajdonlott médiumok aránya a közéletet tematizálni képes sajtótermékek piacán.¹²

A módszertani szakirodalom a „hamis egyenértékűség” (*false equivalences*) kifejezéssel illeti azt az újságírói gyakorlatot, amikor a tényellenőrök a kiegyensúlyozottság jegyében igyekeznek minden politikai oldalt egyenlő mértékben vizsgálni.¹³ A kutatások erre a jelenségre elsősorban az Egyesült Államokban mutattak rá, ahol Trump megszólalásait „kellett” demokrata politikusok kevésbé légből kapott és kisebb számú téves állításával szembeállítani.

5.2. Komment szekció

A következő lépésben a tényellenőrző cikkekre érkezett felhasználói kommenteket elemeztük és hasonlítottuk össze a médiumok által képviselt intézményi kontextusokban.

A negativitásra vonatkozó feltételezésünket az eredmények részben igazolták: a Lakmuszon az összes komment 58 százaléka, míg a 444.hu-n a kommentek 55 százaléka fejezt ki a cikkekkel szemben egyet nem értést

12 Bódis András: A NER már a sajtó 50 százalékát kontrollálja – itt a nagy médiaterkép. *Válasz Online*, 2021.I.04., <https://www.valaszonline.hu/2021/01/04/a-ner-mar-a-sajto-50-szazalekat-kontrollalja-itt-a-nagy-mediaterkep/>

13 Dan Kennedy: Fact-Checking in the Age of Trump: Why False Equivalence Is Harming Democracy. *GBH*, 2019. IX. 18., <https://www.wgbh.org/news/commentary/2019/09/18/fact-checking-in-the-age-of-trump-why-false-equivalence-is-harming-democracy>.

vagy ellenségeskedést. Ezek eloszlása között azonban jelentős különbségek mutatkoztak: tényellenőrző oldalon a kommentek 41,4 százaléka csatornázza be az újságírói munkával szembeni negatív attitűdöt, míg a fősodró hírportálon csupán 17,2 százalékuk, vagyis kevesebb mint fele. Az utóbbin a düh, illetve az egyet nem értés elsősorban az álhíreket terjesztő személy/szervezet (31,4 %), illetve kisebb mértékben az álhírek közönsége (7,9 %) ellen irányult (lásd még az 5. táblázatot). Érdekes módon a kommentelők szinte egyáltalán nem foglalkoztak a platformnak a dezinformáció terjedését elősegítő szerepével.

5. táblázat

A dühöt vagy ellenvéleményt kifejező kommentek célközönsége százalékos arányban a két médium Facebook-oldalán

Változó	Lakmusz	444.hu
Fake news terjesztője	16,7 %	31,4 %
Újságírói munka/médium	41,4 %	17,2 %
Fake news közönsége	4,4 %	7,9 %

Az eredményeket érdemes annak a megállapításnak a fényében értelmezni, hogy a felhasználók a közösségi médián nemcsak a politikai szimpátiáiknak megfelelő, hanem az azokkal ellentétes híreknek is ki vannak téve. Ezek az információk viszont nem feltétlenül eredményeznek kiegyensúlyozottabb világképet, hanem – épp ellenkezőleg – a meggyőződésekkel inkonzisztens állításokat az olvasók gyakran elutasítják, az ezt kísérő negatív érzelmeket pedig a kommentszekciókban vezethetik le (Humprecht et al. 2020).

5.2.1. A tényellenőrzés kritikája

A visszajelzések elemzése során külön figyelmet fordítottunk azokra a felhasználói kommentekre, amelyek a tényellenőrző újságírás gyakorlatára (hatására, módszereire vagy az azt végző személyekre) vonatkoztak. A 6. táblázatban az egyes kategóriákba tartozó legjellemzőbb kritikákat szedtük össze.

6. táblázat

A tényellenőrző újságírás gyakorlatával kapcsolatos kommentek

Kategória	Leírás
Mikroszint (cikk) szakmai	A hozzászóló nem ért egyet a cikk alapfeltevésével, vagy azt állítja, hogy a tényellenőrző rosszul értelmezte az eredeti állítást. Például: „xy nem ezt mondta” vagy „a WHO közleményében tényleg az szerepelt, nézzétek meg alaposabban”.
	A cikk premisszája a hozzászóló szerint irreleváns vagy nem a lényegre összpontosít. Például: „kit érdekel mi történt 10 évvel ezelőtt”, „nem számít, mi történik Németországban”, „ez egy remek jogértelmezés, de nem ez a lényeg” stb.
	A hozzászólás szerint a cikk indokolatlanul nagy figyelmet szentel hamis állításoknak, vagy olyan állításokkal foglalkozik, amelyek célja az, hogy elvonják a figyelmet a valódi kérdéstről. Például: „a Fidesz csak azért találta ki ezt a témát, hogy legyen min rágódni, inkább a valódi problémákkal foglalkozzanak”, „az emberek nem is tudtak erről, amíg a média nem kezdett el foglalkozni vele”.
	A cikknek a hozzászólás szerint nincs hírértéke. Például: „tényleg, már megint hazudik a Fidesz?”, „kérem, akkor írjon cikket, ha igazat mondanak”.
Mikroszint (cikk) politikai	A hozzászólás szerint a cikk elfogult, nem objektív, vagy elmulasztja a történet mindkét oldalának bemutatását, tehát egyoldalú. Például: „érdemes lett volna Depp állításait is megvizsgálni”, „az ukrán atrocitásokról is szó lesz?” stb.

Kategória	Leírás
Mikroszint (cikk) ismeretelméleti	A hozzászólás elfogadja a cikk ítéletét, de rámutat a levezetés számítási hibáira vagy a cikkben szereplő téves megfogalmazásokra. Például: „vannak fotóim, amelyek bizonyítják, hogy többen voltak a tömegben”, „nem látod, hogy a képet levágták, így a számítás téves?”
	A megjegyzés vitatkozik az állítás igazolására használt bizonyítékokkal, vagy kérdőre vonja a bizonyítás logikáját. Alternatív forrásokat is felajánl, amelyek megkérdőjelezik a tényellenőrzést. Például: „a bomba nem a plazát találta el, hanem a tavat, nézd meg a térképet”, „ez [hiperlink] mást mond”, „a Gazprom nem duplázta meg a bevételét tavaly óta” stb.
	Azt állítja, hogy egy tény vagy helyzet eldöntése nem igényel közvetlen bizonyítékot. Például: „a tények önmagukért beszélnek”, „írásos bizonyíték nélkül is nyilvánvaló, hogy...” stb.
Mezzoszint (előfeltételezés) szakmai	A hozzászólás megkérdőjelezi az újságíró adott témában való jártasságát. Például: „egy bölcsészdiplomával rendelkező személynek nem kéne közgazdaságtanról írnia”, „lenyűgöz az a magabiztosság, amellyel egy művészettörténészből lett újságíró bátran kijelenti, hogy...”
Mezzoszint (előfeltételezés) politikai	A hozzászóló szerint a tényellenőrzés politikai hasznosság alapján „célta téveszt”. Például: „nem az ellenzék az ország fő ellensége”, „a Fidesz ellen csak a saját eszközeivel lehet harcolni”.
	Olyan kijelentések, amelyek megkérdőjelezik a médium semlegességét, és azt állítják, hogy a cikket egy személy/szervezet érdekeinek előmozdítása érdekében írták. Például: „jó kis propaganda, Soros szívesen olvasná”.
	A kritika a szerkesztőség integritását kérdőjelezi meg: a cikket pénzügyi ösztönzők miatt írták, vagy megrendelésre készült. Például: „mennyit kapnak a Pfizertől ezekért a hülyeségekért?”
	A hozzászólás szerint a médium egy meghatározott napirend/ideológia (például a globalizmus, a liberalizmus stb.) előmozdítására törekszik. Például: „ezek a cikkek a globalisták igazsága”, „kicsit sem meglepő egy globalista érdekeket kiszolgáló, magát önkényesen tényellenőrzőnek tituláló oldaltól” stb.
	Az újságírók célja a közbeszéd cenzúrázása. Például: „a tényellenőrök a szólásszabadság legnagyobb ellenségei”.
Megkérdőjelezi az újságírók függetlenségét, és rámutat arra, hogy a szerkesztőség összefonódott más szervezetekkel, vagy egy hálózat része. Például: „ó, szóval a Helsinki Bizottság tagja a Lakmusz tanácsadó testületének”, „és milyen befolyással bír rátok a Soros hálózat?”	
Mezzoszint (előfeltételezés) ismeretelméleti	A hozzászóló szkeptikus a bizonyításhoz alkalmazott eszközben. Például: „a statisztika egy hókusz-pókusz”, „ha a tényellenőrző nem talált meg valamit a Google-ban, az azt jelenti, hogy nincs?”
	Szkeptikus a cikkben hivatkozott szakértővel/autoritással szemben. Például: „csak mert az Amnesty International ezt mondta”, „én nem nevezném őket szakértőknek”, „egy Soros-blog egy Soros NGO-t idéz, tényleg”.
Makroszint (hatás) szakmai	A tényellenőrző cikkek túl hosszúak és bonyolultak, épp azokat nem érik el, akik a leginkább ki vannak téve a dezinformációnak. Például: „szerinted a Fidesz-szavazók képesek lesznek elolvasni egy ilyen hosszú szöveget?”, „akik csak 15 másodperces videókat néznek, nem fognak ilyen hosszú és összetett írást elolvasni”.
	A cikk kontraproduktív, mert a cáfolat megerősíti az olvasó eredeti meggyőződését (bumeránghatás). Például: „tehát igaz, amit eredetileg gondoltam”.
Makroszint (hatás) politikai	A tények hatástalanok a hamis (politikai) hiedelmekkel szemben. Minden olyan komment, amely szektára, vallásra vagy a Bibliára való hivatkozást tartalmaz, vagy az embereket „megtérített” vagy „hívőként” említi.
	A tények hatástalanok a [politikai ideológia] elleni küzdelemben.
Makroszint (hatás) ismeretelméleti	A hazugságok gyorsabban terjednek, mint azok helyreigazítása vagy a tényellenőrzések. Például: „ez egy szélmalomharc, amit nem lehet megnyerni”.
	A hozzászólás szerint a tényellenőrzések dezorientálják az olvasókat, és hozzájárulnak ahhoz, hogy az embereknek egyre kevesebb a bizalmuk a médiával szemben. Például: „mindenki mást mond”, „még a cáfolat cáfolatának is van egy cáfolata”.
	Az embereket nem érdeklik a tények. Olyan hozzászólások, amelyek az igazság utáni állapotra utalnak, vagyis arra, hogy a tények a háttérbe szorulnak a közbeszédben.
	A hozzászóló olyan (médiá)eseményre mutat rá, amelyről később kiderült, hogy igaz.

Az egyes komment-típusok előfordulása alapján elmondható, hogy a hozzászólások mindkét oldalon hasonló arányban vonták kétségbe a cikkek állításait ismeretelméleti alapon (22,8 % a Lakmuszon és 19,8 % a 444.hu-n). Ezek a válaszok általában a cikk ítéletét alátámasztó bizonyítékokat vagy logikai érvelést támadták, ellenérveket vagy további bizonyítékokat hoztak fel más cikkek, dokumentumok vagy videók formájában.

5.2.2. 444.hu

A két oldal kommentjei közötti különbségek jóval nagyobbak bizonyultak. A fősodró híroldalon a hozzászólások többsége (36 %) az egyes tényellenőrzések szintjén olyan újságírószakmai kérdésekre vonatkozott, mint a relevancia (13 %) és a hírérték (8,5 %). Ezek a hozzászólók úgy ítélték meg, hogy a tényellenőrző cikkek semmi újat vagy meglepőt nem tettek hozzá előzetes tudásukhoz, vagyis a cikkek csak megerősítették azt, amit az olvasók már eleve tudtak (például: „a kormány hazudik”). Egyetlen eset jelentett ez alól kivételt: amikor a tényellenőrzések a liberális véleményklímájú oldalon nem a kormányzat, hanem az ellenzéki politikusok állításaival foglalkoztak. Ebben az esetben a szakmai típusú hozzászólások átcaptak politikaiba:

Ne ezen rugózzatok. Nem demokráciában élünk. A Fidesz malmára hajtjátok a vizet. Nem lehet független újságírást játszani. Inkább azt vesézzétek ki, hogy Ovi mit mondott a rádióban a homoszexualitás és a pedofília kapcsolatáról.

Remélem a lakmusz nekimegy a fidesz kijelentéseinek is. így választás előtt igazán hasznos dolog az ellenzék állításait boncolgatni. jól jövedelmezhet...

12 év megacunami Fidesz hazudozás után, tényleg bravó, hogy MZ/X kijelentéseit factchekingoljátok! („Demokráciában csak demokratikus eszközökkel szabad a hatalom megragadására törekedni, de diktatúrákban bármilyen eszköz megengedett.”)

A 444.hu-n a hozzászólások egy része (8,8%) episztemológiai kételyeket is megfogalmazott a tényellenőrzés társadalmi hatásával kapcsolatban. Ezeknek a kommenteknek közös vonásuk, hogy a politikai meggyőződést a vallásos hithez hasonlítják, és ez alapján teszik kérdésessé az empirikus bizonyítások és a tényalapú diskurzus társadalomformáló erejét. A következő visszajelzések különösen szemléletes példák erre:

A hívők számára nem az a lényeg, hogy igazak-e a hírek, hanem az, hogy naponta megerősítést kapjanak arról, hogy jól döntöttek, és ez a legjobb hely, ahol élhetnek!

A hazugságnak is van egy olyan szintje, amit már senki sem hisz el, csak azok, akik még mindig akarnak hinni... Mert a hit így működik, nem szereti a piszkos tényeket...

Ez a korpusz (8,8 %), kiegészülve a kifejezetten az álhírek közönségét támadó kommentekkel (7,9 %) azt mutatja, hogy a tényellenőrzések láthatóvá tették a közönség politikai megosztottságát. A két tábor közötti különbséget – a kommentek alapján – a tények ismerete (tudás) és a tények elutasítása (hit) jelenti, ezt a szakadékot pedig a tényellenőrző újságírás nem tudja áthidalni.

5.2.3. Lakmusz

A Lakmusz kommentszekcióiban más témák domináltak: itt a közönség főleg a tényellenőrzés politikai összefonódásaival foglalkozott. Mikroszinten a hozzászólások 15 százaléka a cikkek ideológiai elfogultságára mutatott rá, míg 22 százaléka azt sugallta, hogy a csatorna nyíltan vagy burkoltan támogatja bizonyos csoportok

politikai érdekeit. Ez együtt járt a szerkesztőség függetlenségének megkérdőjelezésével, amint azt a következő hozzászólás is mutatja:

Ez a cikk is tipikus példája annak, hogy nincs olyan, hogy „független” tényellenőrzés. Elhiszem, hogy a cikkben valós tények szerepelnek, azonban nyilván azokat a tényeket emelik ki, amelyek a liberális, progresszív narratívát támasztják alá.

A közönség visszajelzései között felváltva jelenik meg a (baloldali-)liberális, külföldi és globalista ágendák említése. Ezzel összhangban többször előkerült az az állítás is, hogy a „globalista” intézményeket és a liberális hírforrásokat a cikkek kevésbé vizsgálják („baráti tűz”), ez az aszimmetria pedig véleményük szerint a tényellenőrzés programszerűségéből fakad:

Az ún. tényellenőrző tevékenység a források tisztaságát nem garantálja maradéktalanul. Ugyanez a helyzet a függetlenséggel is. Bármely oldal állítását meg lehet cáfolni vagy erősíteni – kis odafigyeléssel. Mit tesz egy ún. tényellenőr, amennyiben liberális. (Értelmezni sem tudom, [mi az a] liberális tényellenőr... ahogy vannak konzervatív tényellenőrök is.)

A tényellenőrző oldalon nagyobb arányban találtunk összefüggést a kormányzati kampányok retorikája és a közönség reakciói között. Az a vád, miszerint egy újságíró vagy médiumot Soros György vagy az EU fizeti, közel egy évtizede része a Fidesz lejárató kampányainak (Krekó & Enyedi 2018). A gyűlöletbeszéd mint a csoporthovatartozást hangsúlyozó diszkurzív eszköz (Hlopotunov 2020) is intenzívebben volt jelen a tényellenőrző oldalon, mint fősodró testvéroldalán.

6. Összegzés és következtetések

Mivel a kutatás egy tényellenőrző oldalra és egy fősodró hírportálra vonatkozott, az eredményt érdemes ennek függvényében értékelni. Ugyanakkor magyar nyelven jelenleg kis számú olyan portál működik, amelyen tényellenőrző újságírás műfajában hasonló jellegű, összehasonlító elemzést el lehetett volna végezni. A mintába így egy magát értéktől függetlennek tételező és egy kormányellenes, liberális irányultságú újság került. Hasonló kutatást a jövőben érdemes lehet a kormánypárti médiához tartozó orgánumon is elvégezni, illetve izgalmas kérdéseket vet fel a műfaj politikai célú kisajátítása (álcivil tényellenőrző oldalak vagy a tényfeltáró-leleplező esztétika kooptálása) is.^{14, 15}

A jelen kutatás a hazai közösségimédia-felhasználók tényellenőrző újságcikkekre adott szöveges visszajelzéseit vette alapul és hasonlította össze eltérő intézményi kontextusokban. Az eredményei azt mutatják, hogy ugyanazokra a cikkekre – arányosítva – több mint kétszer annyi negatív komment érkezett a dedikáltan tényellenőrzéssel foglalkozó oldalon, mint a sokkal többek által olvasott és követett 444.hu oldalán, ahol a tényellenőrző cikkek a hírportál napirendjébe illeszkedtek. Az olvasói visszajelzések közötti különbség azonban nem vezethető vissza egyetlen kiváltó okra: az elfogadottságot egyaránt befolyásolhatta a cikkek témaválasztása (*case selection*), az ennek kapcsán életbe lépő kognitív torzítás (*confirmation bias*), és a műfajra eltérő mértékben irányuló figyelem is. Az előzetes meggyőződés alapján elfogadó/elutasító hírfogyasztásról tanúskodik, hogy

14 Német Szilvi (2022): Mexikóban már az állam a legfőbb tényellenőr. *Lakmusz*, 2022. IX. 6., <https://www.lakmusz.hu/mexikoban-mar-az-allam-a-legfobb-tenyellenor/>.

15 Tuters, Mark & Karyna Lazaruk (2022): Weaponized OSINT. *Eurozine*, 2022. XII. 19., <https://www.eurozine.com/weaponized-osint/>.

míg a kormányt ellenőrző cikkek a Lakmuszon, addig az ellenzéki politikusokat „átvilágító” cikkek a 444.hu oldalán váltottak ki több negatív kommentet.

Szintén különbségként jelent meg, hogy a tényellenőrző portálon a hozzászólások jelentősebb része értékelte ezt a speciális és Magyarországon újszerű újságírói gyakorlatot politikai projektként, míg ez a szempont a hír- és véleményportálon alig volt jelen. Ez utóbbi felületen a kommentelők inkább szakmai és ismeretelméleti alapon kritizálták a médiumot és az újságírókat – de ezt is kisebb mértékben. A 444.hu-n a visszajelzések legnagyobb hányada a tényellenőrzések alanyára vonatkozott, vagyis az álhírt propagáló személyre vagy intézményre ventillálták dühüket.

Összességében elmondható, hogy a fősodró liberális hírportál sikeresebben közvetítette a tényellenőrzéseket saját közönsége felé, bizonyos cikkek azonban az eredmények alapján hozzájárulhattak a politikai polarizáció felerősítéséhez. A közönség polarizációjának kérdését ugyanakkor e dolgozat nem tudta maradéktalanul megválaszolni, ez ugyanis már a tényellenőrzés hatásának vizsgálatához tartozik, amely nem volt a dolgozat első számú célkitűzése. (A hatásvizsgálatok előzetesen felméri az olvasók politikai preferenciáit, ami ebben a kutatásban nem történt meg.)

Az általunk összegyűjtött és kategorizált kommentek alapján a liberális hírportálon kétszer annyi indulatos megjegyzés érkezett a dezinformáció célközönségére (az összes komment 8 százaléka), mint a magát a politikai értékválasztás szempontjából semlegesnek valló tényellenőrző felületen (4 százalék). A negatív megjegyzések jellemzően a kormány állításait vagy az orosz dezinformációt cáfoló cikkek alatt jelentek meg (vagyis azok alatt, amelyekben a kiinduló állítás vélhetően inkongruens volt a 444.hu olvasóinak politikai preferenciáival). A megjegyzések egy része dehumanizáló gyűlöletbeszédet tartalmazott, másik része viszont kérdésessé tette a tényellenőrzés sikerét: eljutnak-e a cikkek azokhoz, akik bedőlnek az álhíreknek? Hatásosak-e a tények a vakhittel szemben?

Irodalom

- Amaritasari, Amaritasari & Indah Pangestu (2020): Post Truth and Role of International Relation Study. *Journal of Social Political Sciences*, vol. 1, no. 2, pp. 117–128.
- Amazeen, Michelle A. (2017): Journalistic Interventions: The Structural Factors Affecting the Global Emergence of Fact-Checking. *Journalism*, vol. 21, no. 1, pp. 1–17, <https://doi.org/10.1177/1464884917730217>
- Bátorfy, Attila & Ágnes Urbán (2019): State Advertising as an Instrument of Transformation of the Media Market in Hungary. *East European Politics*, vol. 36, no. 1, pp. 44–65, <https://doi.org/10.1080/21599165.2019.1662398>
- Böcskei, Balázs (2017): “Post-truth Politics” as the Normal State of Politics. *Tamara – Journal for Critical Organization Inquiry*, vol. 15, no. 3–4, pp. 257–260.
- Dias, Nicholas & Amy Sippitt (2020): Researching Fact Checking: Present Limitations and Future Opportunities. *Political Quarterly Publishing*, vol. 91, no. 3, pp. 1–9, <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12892>
- Dong, Xuefan & Ying Lian (2021): A Review of Social-media-based Public Opinion Analyses: Challenges and Recommendations. *Technology in Society*, vol. 67, pp. 1–14, <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101724>
- Ecker, Ullrich K. H., Ziggy O’Reilly, Jesse S. Reid & Ee Pin Chang (2019): The Effectiveness of Short-format Refutational Fact-checks. *British Journal of Psychology*, vol. 111, no. 1, pp. 36–54, <https://doi.org/10.1111/bjop.12383>
- Galarza Molina & Rocío Araceli (2020): Fact-Checking in Mexico. Analysis of the Public’s Perception on Verificado 2018. *Revista Mexicana de Opinión Pública*, no. 29, pp. 41–53, <https://doi.org/10.22201/fcpys.24484911e.2020.29.70352>
- Gearhart, Sherice, Ioana A. Coman, Alexander Moe & Sydney Brammer (2022): Facebook Comments Influence Perceptions of Journalistic Bias: Testing Hostile Media Bias in the COVID-19 Social Media Environment. *Electronic News*, vol. 17, no. 1, pp. 3–18, <https://doi.org/10.1177/19312431221103127>
- Graves, Lucas & Francesca Cherubini (2016): *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism & University of Oxford.

- Graves, Lucas, Brendan Nyhan & Jason Reifler (2016): Understanding Innovations in Journalistic Practice: A Field Experiment Examining Motivations for Fact-Checking: Understanding Innovations in Journalistic Practice. *Journal of Communication*, vol. 66, no. 1, pp. 102–138, <https://doi.org/10.1111/jcom.12198>
- Graves, Lucas & Michelle A. Amazeen (2019): Fact-Checking as Idea and Practice in Journalism. In: Henrik Örnebring (ed.): *Oxford Research Encyclopedia of Communication*, n. pag. Oxford: Oxford University Press, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.808>
- Hille, Sanne & Piet Bakker (2014): Engaging the Social News User. Comments on News Sites and Facebook. *Journalism Practice*, vol. 8, no. 5, pp. 563–572, <https://doi.org/10.1080/17512786.2014.899758>
- Humprecht, Edda, Lea Hellmueller & Juliane A. Lischka (2020): Hostile Emotions in News Comments: A Cross-National Analysis of Facebook Discussions. *Social Media + Society*, vol. 6, no. 1, pp. 1–12, <https://doi.org/10.1177/2056305120912481>
- Jiang, Shah, Simon Baumgartner, Abe Ittycheriah & Cong Yu (2020): Factoring Fact-Checks: Structured Information Extraction from Fact-Checking Articles. *WWW'20: Proceedings of Web Conference 2020*, pp. 1592–1603. 2020 April 20, <https://doi.org/10.1145/3366423.3380231>
- Kim, Jung Kee & Dal Hwan Kim (2018): Motivation of Reading and Writing Internet Reply and Satisfaction of College Student Internet Reply Users. *Journal of Cyber Communication Academic Society*, vol. 25, no. 4, pp. 5–47.
- Krekó, Péter & Zsolt Enyedi (2018): Explaining Eastern Europe: Orbán's Laboratory of Illiberalism. *Journal of Democracy*, vol. 29, no. 3, pp. 39–51, <https://doi.org/10.1353/jod.2018.0043>
- Lindner, Attila, Filip Novokmet, Thomas Piketty & Tomasz Zawisza (2020): *Political Conflict, Social Inequality and Electoral Cleavages in Central-Eastern Europe, 1990–2018*. World Inequality Lab Working Paper N° 2020/25, <https://wid.world/document/political-conflict-social-inequality-and-electoral-cleavages-in-central-eastern-europe-1990-2018-world-inequality-lab-wp-2020-25/>, <https://doi.org/10.2307/j.ctv209xnf.11>.
- Lippmann, Walter (1922/1992): *Public Opinion*. New York: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315127736>
- Meyer, Hans K. & Carey, Michael Clay (2015): Men more likely to post online newspaper comments. *Newspaper Research Journal*, vol. 36, no. 4, pp. 469–481, <https://doi.org/10.1177/0739532915618417>
- McGregor, Shannon C. (2019): Social Media as Public Opinion: How Journalists Use Social Media to represent public opinion. *Journalism*, vol. 20, no. 8, pp. 1070–1086, <https://doi.org/10.1177/1464884919845458>
- Nieminen, Sakari & Laura Rapeli (2018): Fighting Misperceptions and Doubting Journalists' Objectivity: A Review of Fact-checking Literature. *Political Studies Review*, vol. 17, no. 3, pp. 1–14, <https://doi.org/10.1177/1478929918786852>
- Nyhan, Brendan & Jason Reifler (2010): When Corrections Fail: The Persistence of Political Misperceptions. *Political Behavior*, vol. 32, no. 2, pp. 303–330, <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11109-010-9112-2>
- Springer, Nina, Ines Engelmann & Christian Pfaffinger (2015): User Comments: Motives and Inhibitors to Write and Read. *Information Communication and Society*, vol. 18, no. 7, pp. 798–815.
- Uscinski, Joseph E. & Ryden W. Butler (2013): The Epistemology of Fact Checking. *Critical Review*, vol. 15, no. 2, pp. 162–180, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2014.997268>
- Weeks, Brian E. & R. Kelly Garrett (2014): Electoral Consequences of Political Rumors: Motivated Reasoning, Candidate Rumors, and Vote Choice During the U.S. Presidential Election. *International Journal of Public Opinion Research*, vol. 26, no. 4, pp. 401–422, <https://doi.org/10.1093/ijpor/edu005>
- Wood, Thomas & Ethan Porter (2019): The Elusive Backfire Effect: Mass Attitudes' Steadfast Factual Adherence. *Political Behavior*, vol. 41, pp. 135–163, <https://doi.org/10.1007/s11109-018-9443-y>
- Young, Dannagal G., Kathleen Hall Jamieson, Shannon Poulsen & Abigail Goldring (2017): Fact-Checking Effectiveness as a Function of Format and Tone: Evaluating FactCheck.org and FlackCheck.org. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, vol. 95, no. 1, pp. 49–75, <https://doi.org/10.1177/1077699017710453>